

NGHIÊN CỨU CÁC YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN VĂN HÓA ỨNG XỬ TRÊN KHÔNG GIAN MẠNG CỦA SINH VIÊN TRƯỜNG ĐẠI HỌC THỦ ĐÔ HÀ NỘI TRONG BỐI CẢNH HIỆN NAY

Vũ Thị Quỳnh, Nguyễn Thị Mai Linh, Nguyễn Minh Hồng

Trường Đại học Thủ Đô Hà Nội

Tóm tắt: Văn hóa ứng xử trên không gian mạng của sinh viên là một vấn đề quan trọng cần được quan tâm trong bối cảnh hiện nay khi công nghệ số và mạng xã hội ngày càng phổ biến. Nghiên cứu này tìm hiểu các yếu tố ảnh hưởng đến văn hóa ứng xử trên mạng của sinh viên Trường Đại học Thủ đô Hà Nội. Các yếu tố chính của vấn đề nghiên cứu bao gồm: Nhận thức và kiến thức của sinh viên; môi trường gia đình, nền tảng giáo dục nhà trường; môi trường xã hội và bạn bè; đặc điểm tâm lý lứa tuổi, động cơ sử dụng mạng xã hội; môi trường mạng chưa được quản lý chặt chẽ. Kết quả nghiên cứu của bài viết giúp hiểu rõ hơn vấn đề và đề xuất các giải pháp nhằm nâng cao văn hóa ứng xử trên không gian mạng cho sinh viên, góp phần hình thành nhân cách toàn diện theo mục tiêu đào tạo của nhà trường.

Từ khóa: Các yếu tố ảnh hưởng; Không gian mạng; Sinh viên; Trường Đại học Thủ Đô Hà Nội; Văn hóa ứng xử.

Nhận bài ngày 28.12.2023 ; gửi phản biện, chỉnh sửa, duyệt đăng ngày 28.03.2024

Liên hệ tác giả: Vũ Thị Quỳnh; Email: vtquynh@daihocthudo.edu.vn

1. MỞ ĐẦU

Trong bối cảnh cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư đang diễn ra mạnh mẽ, công nghệ thông tin và không gian mạng ngày càng trở nên phổ biến và không thể thiếu trong đời sống của mỗi cá nhân, đặc biệt là giới trẻ và sinh viên. Không gian mạng mang lại nhiều cơ hội và tiện ích to lớn, nhưng cũng tiềm ẩn nhiều nguy cơ về văn hóa ứng xử cho người sử dụng nếu không có sự định hướng và giáo dục đúng đắn. Trong môi trường giáo dục đại học, việc nâng cao văn hóa ứng xử nói chung và văn hóa ứng xử trên không gian mạng của sinh viên nói riêng là vấn đề cấp thiết cần được quan tâm.

Trên thế giới, đã có rất nhiều những công trình nghiên cứu, bài viết về mạng xã hội và giới trẻ thu được nhiều thành quả, tiêu biểu như: Nghiên cứu của tác giả Pelling. EL thuộc Đại học công nghệ Queensland: "*Lý thuyết về hành vi được lên kế hoạch và áp dụng cho việc sử dụng các trang web mạng xã hội của những người trẻ*" [5]. Nghiên cứu này đã nhận định rằng việc sử dụng mạng xã hội không chỉ ảnh hưởng bởi thái độ mà còn phụ thuộc bởi các yếu tố về bản sắc của con người nói chung và của giới trẻ nói riêng. Việc phát hiện vấn đề này có thể được sử dụng để thiết kế các chiến lược nhằm mục đích giúp giới trẻ thay đổi mức độ sử dụng mạng xã hội của bản thân.

Ở Việt Nam, tác giả Đào Lê Hòa An đã nghiên cứu: "*Nghiên cứu về hành vi sử dụng Facebook của con người – một thách thức mới cho tâm lý học hiện đại*".[1] Nghiên cứu đã chỉ ra việc sử dụng mạng

xã hội hiện nay là một tất yếu, khi mà với sự phát triển nhanh chóng của công nghệ và Internet, sự tiếp cận với Facebook trở nên dễ dàng và có sức hút ngày càng lớn. Tuy nhiên, việc lạm dụng mạng xã hội đã và đang để lại rất nhiều hệ lụy và tác hại khôn lường.

Tại Trường Đại học Thủ đô Hà Nội, sinh viên đã tích cực tham gia và sử dụng không gian mạng trong quá trình học tập, giao lưu, giải trí. Tuy nhiên, bên cạnh những mặt tích cực, cũng không ít sinh viên còn có những biểu hiện thiếu văn hóa, lệch chuẩn mực xã hội khi tương tác trên môi trường mạng. Nhận thức được tầm quan trọng của việc nâng cao văn hóa ứng xử trên không gian mạng cho sinh viên, góp phần hình thành nhân cách toàn diện theo mô hình nhân cách nhà trường hướng tới, việc nghiên cứu, tìm hiểu các yếu tố ảnh hưởng đến văn hóa ứng xử này là cần thiết để từ đó đề xuất các giải pháp hiệu quả.

Qua đó, bài nghiên cứu tập trung vào các yếu tố ảnh hưởng đến văn hóa ứng xử của sinh viên Trường Đại học Thủ đô Hà Nội bao gồm 06 yếu tố: Nhận thức và kiến thức của sinh viên; môi trường gia đình, nền tảng giáo dục nhà trường; môi trường xã hội và bạn bè; đặc điểm tâm lý lứa tuổi, động cơ sử dụng mạng xã hội; môi trường mạng chưa được quản lý chặt chẽ để góp phần hình thành nhân cách toàn diện theo mục tiêu đào tạo của nhà trường.

2. NỘI DUNG

2.1. Các khái niệm cơ bản

2.1.1. Văn hóa ứng xử

Theo tác giả Nguyễn Thị Vân Anh (2014), văn hóa ứng xử là một bộ phận của văn hóa, là một trong những thành tố quan trọng của đời sống văn hóa, “*văn hóa ứng xử là một thành tố không thể tách rời của của văn hóa nói chung, nó bao hàm cả phương thức của con người với thiên nhiên, ứng xử giữa con người với con người và văn hóa ứng xử của con người với xã hội. Xét trên phương diện hoạt động, văn hóa ứng xử là một hệ thống các hành vi nhằm thực hiện những khuôn mẫu mang tính lý tưởng kết tinh những giá trị và chuẩn mực xã hội nhằm bảo tồn, phát triển cuộc sống của cá nhân và cộng đồng hướng đến cái đúng, cái tốt, cái đẹp*” [3].

Theo Hoàng Lê Thùy (2022), “*Văn hóa ứng xử là cách đối nhân xử thế thích hợp giữa người với người trong cuộc sống. Việc ứng xử có văn hóa không chỉ tạo nên nét đẹp trong từng cá nhân, mà còn phản ánh bản sắc văn hóa của một cộng đồng, một quốc gia, một dân tộc. Hành vi ứng xử văn hóa là những biểu hiện hoạt động bên ngoài của con người, được thể hiện ở lối sống, nếp sống, suy nghĩ và cách ứng xử của con người đối với bản thân, với những người xung quanh, trong công việc và môi trường hoạt động hằng ngày*” [4].

Như vậy, có thể thấy, văn hóa ứng xử là một thành tố quan trọng của văn hóa, bao gồm các chuẩn mực, giá trị và hệ thống hành vi ứng xử phù hợp của con người trong các mối quan hệ với thiên nhiên, với nhau và với xã hội. Văn hóa ứng xử thể hiện cách đối nhân xử thế, lối sống, nếp sống, suy nghĩ và cách ứng xử của con người, phản ánh bản sắc văn hóa của một cá nhân, cộng đồng hay dân tộc. Văn hóa ứng xử hướng tới những giá trị lý tưởng, nhằm bảo tồn và phát triển cuộc sống cá nhân và cộng đồng theo những điều đúng đắn, tốt đẹp.

2.1.2. Văn hóa ứng xử trên không gian mạng của sinh viên

Theo Đặng Hoàng Anh (2023), “*Văn hóa ứng xử trên mạng xã hội của sinh viên được hiểu là hệ thống chuẩn mực và giá trị văn hóa chi phối nhận thức, thái độ, hành vi ứng xử của sinh viên, được sinh viên tôn trọng, chia sẻ và thực hành trong xử đúng mạng xã hội*” [2].

Văn hóa ứng xử trên không gian mạng của sinh viên là tổng hợp các thái độ, hành vi, cách ứng xử và tương tác của sinh viên trên môi trường mạng xã hội và internet. Đây là kết quả của quá trình sinh

viên tham gia, sử dụng và chịu tác động của không gian mạng số thông qua các hoạt động như tìm kiếm, chia sẻ thông tin, học tập, trao đổi, giao lưu, đăng tin, kết bạn, bình luận... trên một không gian ảo.

Sinh viên ngày nay sinh ra và lớn lên trong thời đại công nghệ số, nên không gian mạng là nơi họ tương tác, giao tiếp và thể hiện bản thân rất nhiều. Chính vì vậy, việc xây dựng và duy trì một nền văn hóa ứng xử lành mạnh, tôn trọng các giá trị đạo đức, thuần phong mỹ tục trên không gian mạng là điều vô cùng cần thiết. Văn hóa ứng xử tốt trên mạng sẽ giúp sinh viên hình thành nhận thức đúng đắn, có thái độ và hành vi ứng xử phù hợp, tránh những lời nói, hành động thiếu văn hóa có thể gây tổn hại, xúc phạm người khác. Sinh viên là lực lượng trí thức tương lai, nên sự chia sẻ, lan tỏa văn hóa ứng xử tích cực trên môi trường mạng sẽ góp phần xây dựng môi trường mạng lành mạnh, văn minh. Đồng thời, điều này cũng thể hiện phẩm chất, bản lĩnh và sự trưởng thành trong nhận thức, tư duy của sinh viên thời hiện đại.

2.2. Các yếu tố ảnh hưởng đến văn hóa ứng xử trên không gian mạng của sinh viên

2.2.1. Bối cảnh hiện nay

Đất nước ta đang trong thời kỳ hội nhập quốc tế, các truyền thống văn hóa đang biến đổi mạnh mẽ và chịu tác động từ xu thế toàn cầu hóa. Những giá trị, chuẩn mực truyền thống trong văn hóa ứng xử đã và đang có sự thay đổi, nhất là trong văn hóa ứng xử trên không gian mạng, đặc biệt là sinh viên. Bối cảnh hiện nay có những ảnh hưởng tích cực và tiêu cực đến văn hóa ứng xử của sinh viên.

Với việc đăng ký các tài khoản mạng xã hội chỉ cần có số điện thoại, được thực hiện một cách đơn giản, dễ dàng và tiện lợi đã thu hút đông đảo sinh viên. Mạng xã hội là một công cụ tìm kiếm thông tin, góp phần bổ sung và bồi đắp kiến thức cho mọi người, tìm kiếm thông tin một cách dễ dàng, kết nối được với tất cả mọi người trên thế giới, đây là kênh giải trí cho giới trẻ như xem phim, nghe nhạc...

Bên cạnh những tác động tích cực, mạng xã hội có ảnh hưởng tiêu cực đến sinh viên. Một số bộ phận sinh viên lạm dụng mạng xã hội quá nhiều dẫn đến xao nhãng học tập, đặc biệt là đắm chìm trong các trang ảo, tình trạng sinh viên nghiện game online diễn ra ngày càng nhiều. Điều này ảnh hưởng không nhỏ đến sức khỏe, tương lai, sự nghiệp học hành của sinh viên.

2.2.2. Các yếu tố ảnh hưởng đến văn hóa ứng xử trên không gian mạng của sinh viên

Theo quan điểm của tác giả, có các yếu tố ảnh hưởng đến văn hóa ứng xử trên không gian mạng của sinh viên hiện nay như sau:

Thứ nhất, nhận thức và kiến thức của sinh viên về văn hóa ứng xử trên mạng

Mạng xã hội là dịch vụ kết nối các thành viên cùng sở thích trên Internet với nhiều mục đích khác nhau không phân biệt không gian và thời gian. Kể từ khi mạng xã hội ra đời, khoảng cách về không gian địa lý trở nên gần hơn rất nhiều qua các chức năng, đặc biệt là chức năng gọi điện qua các Video có hình ảnh và âm thanh sinh động, hấp dẫn. Hầu hết sinh viên đã có nhận thức về tầm quan trọng của việc ứng xử văn hóa trên không gian mạng ở mức.

Bên cạnh đó, đa số sinh viên cho rằng mạng xã hội là một hoạt động giải trí hấp dẫn giúp con người giải tỏa căng thẳng sau những giờ làm việc, giờ học căng thẳng trên lớp, những giờ ôn thi, kiểm tra. Đa số mọi người, đặc biệt là các sinh viên có nhiều thời gian rảnh rỗi đều sử dụng thời gian đó để lướt mạng xã hội với mục đích giải trí, kết bạn, giao lưu với tất cả mọi người và học tập. Qua đó, có thể thấy đa phần sinh viên có nhận thức đúng về văn hóa ứng xử trên mạng xã hội biểu hiện qua việc sử dụng các trang mạng xã hội phù hợp với pháp luật đã được quy định qua các văn bản của nhà nước.

Tuy nhiên, một số sinh viên là những người còn thiếu hiểu biết, trải nghiệm cuộc sống, thiếu kỹ năng, kiến thức tự bảo vệ bản thân nên đây là đối tượng dễ bị ảnh hưởng trước những thông tin độc hại trên mạng xã hội và sẽ dần dần bị ảnh hưởng đến sự phát triển tâm sinh lý, tính cách, gây kích thích bản

năng, ảnh hưởng đến việc học tập và đặc biệt là văn hóa ứng xử của sinh viên. Các thông tin, hình ảnh xấu, trang web đen, video xuyên tạc, bạo lực, phản động,... có rất nhiều trên mạng xã hội. Vì vậy, sinh viên phải có nhận thức và kiến thức để bản thân không bị ảnh hưởng bởi những thông tin độc hại đó.

Thứ hai, nền tảng giáo dục gia đình và nhà trường

Môi trường gia đình là hệ thống những giá trị, chuẩn mực điều tiết mối quan hệ giữa các thành viên trong gia đình. Việc tổ chức cuộc sống gia đình, việc dạy dỗ, ứng xử, giao tiếp giữa cha mẹ và con cái, giữa các thành viên trong gia đình thuộc các thể hệ rất quan trọng. Nhân cách, đạo đức, lối sống của các thành viên trong gia đình ảnh hưởng rất lớn đến con cái. Những ảnh hưởng đó là một trong các thành tố tạo nên phẩm chất, nhân cách gốc rễ của mỗi cá nhân.

Trong mỗi gia đình, cha mẹ, ông bà không chỉ giáo dục con cháu về đạo đức và văn hóa, mà còn giáo dục về thái độ, cử chỉ, giao tiếp và ứng xử lễ nghĩa, kính trên nhường dưới; đồng thời, rèn luyện cho con tính tự giác trong học tập, suy nghĩ, sinh hoạt đúng giờ, gọn gàng, ngăn nắp, kỹ năng sống,... giúp thế hệ trẻ hình thành nhân cách, ý thức được trách nhiệm của mình với mọi người và xã hội.

Tuy nhiên, trong thời kì hiện nay, khi mạng xã hội đang phát triển như vũ bão, gia đình truyền thống tại Việt Nam đang có những biến đổi mạnh mẽ và chịu tác động từ các xu thế của thế giới. Những giá trị, chuẩn mực truyền thống cũng đã và đang thay đổi dần. Không ít gia đình, mối quan tâm, chăm sóc của một số bộ phận cha mẹ dành cho con cái suy giảm. Một số cha mẹ chưa dành thời gian thích đáng cho con. Có nhiều sinh viên đã không kết bạn với bố mẹ hoặc block bố mẹ trên các trang mạng xã hội. Đây là một trong những thách thức lớn đối với sự nghiệp giáo dục.

Trong môi trường giáo dục của nhà trường, thầy giáo, cô giáo luôn là những tấm gương, chuẩn mực về các giá trị văn hóa, đạo đức để sinh viên học tập và noi theo. Giảng viên có nhiệm vụ lớn trong việc tuyên truyền các văn hóa ứng xử cho sinh viên. Giảng viên phải là hình mẫu tốt cho sinh viên về cách ứng xử trên mạng xã hội để là một công dân có văn hóa, có hiểu biết trên mạng xã hội, không hòa theo, không chia sẻ những thông tin rác, thông tin bần, các thông tin chưa được xác thực...

Thứ ba, môi trường xã hội và bạn bè

Việc sinh viên thường xuyên tiếp xúc với môi trường xã hội và nhóm bạn bè có văn hóa ứng xử tốt cũng sẽ giúp củng cố hành vi tích cực. Sinh viên nên sử dụng mạng xã hội làm công cụ học tập, nghiên cứu, khai thác các tài liệu, học liệu liên quan đến chuyên ngành mình học, tạo dựng một nhóm cộng đồng để bày tỏ những quan điểm về chuyên ngành của mình để tạo điều kiện học tập và phát triển bản thân tốt nhất. Vì vậy, nhà trường có những quy định rõ ràng về ứng xử trực tuyến đi đôi với các biện pháp giám sát và chế tài thích hợp cũng góp phần định hướng cho sinh viên.

Tuy nhiên, có nhiều bạn sinh viên bị sang chấn tâm lý và dẫn đến trầm cảm chỉ vì những lời chỉ trích vô căn cứ của cộng đồng mạng. Nếu sinh viên tiếp xúc với một môi trường xã hội và nhóm bạn bè thường xuyên phê phán, phán xét người khác trên mạng xã hội thì các sinh viên đó cũng vô tình trở thành những người phán xét. Họ có thể phán xét bất kì điều gì, bất cứ cuộc sống của người nào, kể cả những người họ không quan biết, chưa tìm hiểu kĩ về họ. Sự phán xét này có tác động lớn đến tâm lý của những người liên quan, thành vũ khí gây nên những tổn hại không nhỏ.

Vì vậy, cần tạo dựng một vòng bạn bè, tiếp xúc với môi trường xã hội – cộng đồng mạng có ích, có văn hóa ứng xử trên không gian mạng để chia sẻ những giá trị sống, những học liệu, kiến thức liên quan đến chuyên ngành mình học, những kỹ năng, kinh nghiệm trong cuộc sống và nơi làm việc để có thể học tập và phát huy năng lực của bản thân.

Thứ tư, đặc điểm tâm lý lứa tuổi của sinh viên,

Sinh viên là lứa tuổi đạt đến độ phát triển sung mãn của đời người. Họ là lớp người giàu nghị lực, giàu ước mơ và hoài bão.

Sinh viên thuộc độ tuổi trẻ, đang trong giai đoạn khám phá, khẳng định bản thân và khao khát tự do, sáng tạo. Điều này thể hiện rõ trên không gian mạng thông qua khát vọng chia sẻ quan điểm, thể hiện cá tính độc đáo và không ngần ngại thách thức những quy tắc, chuẩn mực truyền thống.

Mặt tích cực của đặc điểm này là thúc đẩy tinh thần sáng tạo, cầu tiến trong việc khai phá những tiềm năng mới của công nghệ và môi trường mạng. Sinh viên là lực lượng tiên phong trong việc đón nhận và lan tỏa những xu hướng mới, ý tưởng mới trên không gian ảo. Tuy nhiên, nếu thiếu sự định hướng đúng đắn, những hành vi ứng xử tiêu cực cũng có thể dễ dàng nảy sinh từ đặc điểm này. Khao khát khẳng định bản thân và sự phát triển tự ý thức đôi khi khiến sinh viên thể hiện những hành vi thiếu kiểm soát, bộc lộ cảm xúc quá đà khi giao tiếp trên mạng. Những tranh cãi, phản bác gay gắt, lời lẽ thiếu kiểm soát dễ dàng xảy ra do tính nóng nảy và thiếu kinh nghiệm của tuổi trẻ.

Bên cạnh đó, sinh viên thường nhạy cảm với những xu hướng mới, ham muốn thử nghiệm và khám phá những điều mới lạ. Trong bối cảnh không gian mạng chứa đựng cả tốt lẫn xấu, thiếu kinh nghiệm sẽ khiến sinh viên dễ dàng tiếp nhận những quan niệm, hành vi ứng xử tiêu cực không phù hợp với chuẩn mực đạo đức xã hội. Chính vì vậy, cần có sự định hướng và giáo dục phù hợp từ gia đình, nhà trường và xã hội để giúp sinh viên hình thành văn hóa ứng xử lành mạnh trên không gian mạng. Sinh viên cần được trang bị những kiến thức, kỹ năng và ý thức đúng đắn để có thể phát huy những mặt tích cực của lứa tuổi như sáng tạo, cầu tiến, đồng thời hạn chế những tiêu cực như thiếu kiểm soát, dễ bị ảnh hưởng bởi những quan niệm sai lệch. Môi trường giáo dục, các tổ chức xã hội cần có những chương trình phù hợp nhằm nâng cao nhận thức và ý thức về văn hóa ứng xử số đúng đắn cho thế hệ trẻ.

Thứ năm, động cơ, mục đích sử dụng mạng xã hội của sinh viên

Trong kỷ nguyên số hóa hiện nay, mạng xã hội đã trở thành một phần không thể thiếu trong đời sống của sinh viên. Ngày nay, tỷ lệ sinh viên sử dụng các nền tảng mạng xã hội phổ biến như Facebook, Instagram, TikTok và các ứng dụng khác là rất cao, đặc biệt là nền tảng mạng xã hội Facebook có số lượng sinh viên truy cập rất lớn. Điều này cho thấy không gian mạng đã trở thành một kênh giao tiếp, giải trí và chia sẻ thông tin quan trọng đối với sinh viên.

Mục đích chính của sinh viên khi sử dụng mạng xã hội là học tập, tìm kiếm thông tin và giải trí. Những sinh viên này thường có xu hướng chia sẻ thông tin tích cực, hữu ích như kiến thức liên quan đến chuyên ngành học, những điều hay và câu nói ý nghĩa. Họ cũng tích cực tương tác bằng cách bình luận, chia sẻ quan điểm với các bài viết hay. Đồng thời, họ tranh luận về các vấn đề trên mạng. Điều này phản ánh văn hóa ứng xử tích cực, lành mạnh của nhóm sinh viên này trên không gian mạng.

Ngược lại, một số sinh viên sử dụng mạng xã hội chủ yếu với mục đích giải trí, thể hiện qua việc tham gia các hội nhóm kích động, không lành mạnh. Những sinh viên này dễ bị lôi kéo vào các hành vi tiêu cực như bình luận xúc phạm, miệt thị và chia sẻ thông tin chưa được kiểm chứng. Thậm chí, có một bộ phận nhỏ sinh viên đã từng đăng hình ảnh, video nhạy cảm lên mạng. Những hành vi này phản ánh văn hóa ứng xử thiếu chuẩn mực, tiêu cực của một bộ phận sinh viên trên không gian mạng. Bên cạnh đó, động cơ tạo thêm mối quan hệ bạn bè cũng ảnh hưởng đến văn hóa ứng xử trên mạng. Một số sinh viên có xu hướng theo dõi và chia sẻ tin tức của người nổi tiếng, sinh viên vào các trang nổi tiếng của người thần tượng. Điều này có thể dẫn đến việc hình thành văn hóa ứng xử thiếu chuẩn mực, bắt chước những hành vi tiêu cực của người nổi tiếng, đặc biệt là các Tiktoker, Youtuber có những hành vi thiếu văn hóa, bất chấp mọi thứ, có thể làm bất kỳ điều gì để câu view.

Thứ sáu, môi trường mạng xã hội với nhiều luồng thông tin đa dạng và thiếu sự quản lý, giám sát chặt chẽ từ nhà trường

Trong bối cảnh hiện nay, hàng ngày con người tiếp nhận một lượng thông tin rất lớn từ không gian mạng thông qua hoạt động thực tiễn của mình. Những thông tin trên, về mặt tích cực, là một nguồn dữ liệu vô tận để con người khai thác, học hỏi và vận dụng vào trong các hoạt động thực tiễn. Tuy nhiên, về tiêu cực lại là một trong những yếu tố làm cho nhận thức của con người trở nên lệch lạc, mất phương hướng từ đó dễ tin theo, nghe theo hoặc làm theo những quan điểm sai trái, thù địch, không đúng với quy định của pháp luật.

Sinh viên - thế hệ trẻ đóng vai trò là lực lượng tiên phong trong việc tiếp thu và ứng dụng các phương tiện kỹ thuật số mới, với tốc độ lan truyền thông tin trên mạng nhanh chóng như hiện nay, sinh viên tiếp cận được vô số thông tin chỉ trong thời gian ngắn, giúp cho sinh viên có cơ hội được mở mang tri thức, bên cạnh đó với lượng thông tin đồ sộ, sinh viên đứng trước nhiều nguy cơ và thách thức lớn.

Một là, vấn đề "bội thực thông tin" trên mạng xã hội khiến nhiều sinh viên rơi vào tình trạng mất phương hướng, nhận thức bị lệch lạc. Sự đa dạng, phong phú về nội dung thông tin trên môi trường mạng tuy mang lại nhiều tri thức bổ ích, song cũng tiềm ẩn nhiều nguy cơ rò rỉ thông tin xấu, độc hại. Việc tiếp nhận quá nhiều thông tin bất chính này dễ dẫn sinh viên đi sai đường lối, mục tiêu sống, thậm chí là những hành vi lệch chuẩn trong giao tiếp, ứng xử.

Hai là, tình trạng thiếu thông tin chính thống và dòng chảy thông tin chủ đạo đáng tin cậy buộc sinh viên phải đối mặt với vô vàn những thông tin mâu thuẫn, đa chiều không rõ nguồn gốc. Điều này tạo nên tình trạng mỗi người hiểu, ứng xử khác nhau trước cùng một sự việc, thiếu sự thống nhất trong ứng xử theo chuẩn mực đạo đức, pháp luật chung.

Ba là, trên không gian mạng, sinh viên thường tương tác với những người hoàn toàn xa lạ. Nếu không có đủ nhận thức đạo đức và kỹ năng phân tích, đánh giá đúng sai thì họ rất dễ bị lôi cuốn theo những hành vi, ngôn ngữ, ứng xử không phù hợp.

Bốn là, trước hoàn cảnh thiếu sự giám sát, quản lý chặt chẽ từ nhà trường, sinh viên dễ buông lỏng, thiếu tự ý thức trong việc ứng xử trên mạng xã hội. Điều này trở thành nguy cơ để họ tin nghe, học hỏi những hành vi, ngôn từ mới du nhập từ môi trường mạng thuận chiều hơn với lứa tuổi và sở thích cá nhân nhưng lại thiếu tính đạo đức, văn hóa.

Để hạn chế tối đa những ảnh hưởng tiêu cực trên, nhà trường cần có nhiều biện pháp quản lý, giáo dục phù hợp, giúp sinh viên trang bị đầy đủ kiến thức và kỹ năng đánh giá, xử lý thông tin mạng. Đồng thời, các hoạt động văn hóa, đạo đức cũng cần được đẩy mạnh để củng cố nền tảng nhân cách và ứng xử văn minh cho sinh viên khi bước chân vào môi trường mạng xã hội rộng lớn.

2.3. Kết quả khảo sát ảnh hưởng của các yếu tố đến văn hóa ứng xử trên không gian mạng của sinh viên Trường Đại học Thủ đô Hà Nội

2.3.1. Giới thiệu khảo sát

- *Mục đích khảo sát:* Nhằm mục đích đánh giá khách quan về ảnh hưởng của các yếu tố đến VHUX trên không gian mạng của SV Trường Đại học Thủ Đô Hà Nội, từ đó tìm ra những tồn tại, hạn chế và nguyên nhân và đưa ra những biện pháp khắc phục những tồn tại, hạn chế của vấn đề này.

- *Nội dung khảo sát:* khảo sát các yếu tố ảnh hưởng đến VHUX trên không gian mạng của SV Trường Đại học Thủ đô Hà Nội, khảo sát các yếu tố nhận thức và kiến thức của sinh viên về văn hóa ứng xử trên không gian mạng; Nền tảng giáo dục gia đình và nhà trường; Môi trường xã hội và bạn bè; Đặc điểm tâm lý của sinh viên; Động cơ, mục đích sử dụng mạng xã hội của sinh viên; Môi trường mạng xã hội với nhiều luồng thông tin đa dạng và thiếu sự quản lý, giám sát chặt chẽ từ nhà trường.

- *Phương pháp khảo sát:* Để đánh giá thực trạng các yếu tố ảnh hưởng đến VHUX của SV Trường Đại học Thủ Đô Hà Nội, chúng tôi sử dụng phương pháp điều tra xã hội học, đồng thời sử dụng phương pháp tổng hợp, phân tích, đánh giá nguồn dữ liệu sơ cấp để kết luận nghiên cứu. Khảo sát được tiến hành trên 200 SV Trường Đại học Thủ Đô Hà Nội hệ chính quy (các SV tham gia khảo sát mang tính ngẫu

nhiên) của các niên khóa khác nhau thuộc tất cả các ngành học. Chúng tôi thiết kế bảng hỏi trên nền tảng Google Form và gửi đến SV thông qua mạng xã hội Facebook, Zalo và Gmail. Số liệu và thông tin được phân tích từ tháng 01-03/2024.

2.3.2. Kết quả khảo sát

Bảng 1. Các yếu tố ảnh hưởng đến văn hóa ứng xử trên không gian mạng của sinh viên trường Đại học Thủ đô Hà Nội

TT	Nội dung	Mức độ					ĐTB	Thứ bậc
		Rất ảnh hưởng	Ảnh hưởng	Bình thường	Ít ảnh hưởng	Không ảnh hưởng		
1	Nhận thức và kiến thức của sinh viên về văn hóa ứng xử trên không gian mạng	96 (48,0%)	50 (25,0%)	40 (20,0%)	10 (5,0%)	4 (2,0%)	4,12	1
2	Nền tảng giáo dục gia đình và nhà trường	25 (12,5%)	15 (7,5%)	40 (20,0%)	100 (50,0%)	20 (10,0%)	2,6	6
3	Môi trường xã hội và bạn bè	70 (35,0%)	30 (15,0%)	60 (30,0%)	30 (15,0%)	10 (5,0%)	3,6	5
4	Đặc điểm tâm lý của sinh viên	90 (45,0%)	50 (25,0%)	40 (20,0%)	16 (8,0%)	4 (2,0%)	4,03	2
5	Động cơ, mục đích sử dụng mạng xã hội của sinh viên	80 (40,0%)	16 (8,0%)	80 (40,0%)	14 (7,0%)	10 (5,0%)	3,71	4
6	Môi trường mạng xã hội với nhiều luồng thông tin đa dạng và thiếu sự quản lý, giám sát chặt chẽ từ nhà trường	80 (40,0%)	50 (25,0%)	50 (25,0%)	10 (5,0%)	10 (5,0%)	3,9	3

Trong bảng khảo sát đã thực hiện, hầu hết các yếu tố đều "rất ảnh hưởng" và "ảnh hưởng đến văn hóa ứng xử của sinh viên trường Đại học Thủ đô Hà Nội trên mạng xã hội, trong đó, yếu tố "*Nhận thức và kiến thức của sinh viên về văn hóa ứng xử trên không gian mạng*" là yếu tố được đánh giá cao nhất (ĐTB 4.12 và xếp thứ bậc 1). Tiếp đó là yếu tố "*Đặc điểm tâm lý của sinh viên*" (ĐTB 4.03 và xếp thứ bậc 2).. Qua phỏng vấn, sinh viên N.T.M cho rằng: "*Để phục vụ cho nhu cầu thông tin về mạng xã hội, cập nhật các xu thế trên thị trường một cách nhanh chóng, nhất là vấn đề thời sự, em thường tìm tòi trên mạng xã hội bằng những công cụ như Facebook, Zalo, Intargram, Viber,...*". Điều này phản ánh sinh viên trường Đại học Thủ đô Hà Nội đã nhận thức rõ về tầm ảnh hưởng của các yếu tố ảnh hưởng đến văn hóa ứng xử của sinh viên trên không gian mạng. Bên cạnh đó, họ là những người trẻ tuổi với lòng nhiệt huyết cao, có nhu cầu được chinh phục cái mới thông qua mạng xã hội, vì vậy, mạng xã hội thực sự là công cụ không thể thiếu đối với giới trẻ, đặc biệt là sinh viên.

Qua khảo sát, ta có thể nhận thấy yếu tố "*Nền tảng giáo dục gia đình và nhà trường*" là yếu tố được sinh viên đánh giá có sức ảnh hưởng thấp nhất trong 06 yếu tố ảnh hưởng đến văn hóa ứng xử của sinh viên trên không gian mạng với ĐTB là 2.6 và xếp thứ bậc 6. Nguyên nhân chủ yếu do một số gia đình chưa chú trọng giáo dục văn hóa ứng xử cho con từ khi còn nhỏ nên dẫn đến thói quen không tốt trên mạng xã hội và ở ngoài đời như: nói trống không, sống tùy tiện, cầu thả, bừa bộn và coi đó là điều bình thường. Ngoài ra, nhà trường chưa chú trọng trang bị cho sinh viên những kỹ năng về văn hóa ứng xử trên không gian mạng.

2.4. Đề xuất các biện pháp tăng cường sự ảnh hưởng tích cực và giảm thiểu những ảnh hưởng tiêu cực của các yếu tố đến văn hóa ứng xử trên không gian mạng của sinh viên Trường Đại học Thủ đô Hà Nội

Thứ nhất, nâng cao nhận thức của sinh viên về tầm quan trọng của văn hóa ứng xử trên không gian mạng

Nhà trường cần: (1) Thường xuyên cập nhật văn bản quy phạm pháp luật và kế hoạch, hướng dẫn cấp trên về xây dựng văn hóa ứng xử trên không gian mạng làm tiền đề xây dựng nội quy, quy chế của trường; (2) Quy định rõ trách nhiệm của ban lãnh đạo, cán bộ, nhân viên và sinh viên của trường đối với những hành vi vi phạm pháp luật và có quy định xử phạt tương ứng; (3) Nâng cao công tác kiểm tra, giám sát để ngăn chặn kịp thời những hành vi có hại tác động đến SV trên không gian mạng; (4) Tuyên truyền, nâng cao nhận thức và kỹ năng sử dụng không gian mạng lành mạnh, an toàn cho SV.

Thứ hai, hướng dẫn nhận biết thông tin đáng tin cậy trên không gian mạng cho sinh viên

Cần nâng cao bản lĩnh chính trị, lập trường cách mạng, tinh thần cảnh giác để sinh viên không dao động trước những thông tin sai lệch trên không gian mạng. Cập nhật đầy đủ, chính xác thông tin, tin tức, sự kiện của trường trên trang website uy tín, fanpage của trường. Định hướng sinh viên khai thác thông tin trên mạng xã hội, kỹ năng chất lọc, phân tích đúng sai,...

Thứ ba, phát huy tinh thần tự giác của sinh viên trong tự học, tự rèn luyện nâng cao nhận thức về không gian mạng

Đây là giải pháp có ý nghĩa quan trọng, quyết định đến chất lượng và hiệu quả trong xây dựng văn hóa ứng xử của sinh viên trên không gian mạng. Thực chất của tự học, tự rèn luyện là sinh viên chủ động và phát huy tinh thần tự giác, bản lĩnh chính trị trong quá trình tiếp nhận thông tin từ không gian mạng dựa trên cơ sở định hướng của nhà trường và các giảng viên. Sinh viên cần khai thác tối đa ưu thế của không gian mạng để phục vụ cho hoạt động học tập, đồng thời tránh sa đà vào không gian mạng một cách vô bổ dẫn đến lơ là nhiệm vụ học tập của mình.

Thứ tư, xây dựng và hoàn thiện bộ quy tắc ứng xử văn hóa trên không gian mạng cho sinh viên

Để xây dựng bộ quy tắc ứng xử trên không gian mạng cho sinh viên, nhà trường cần tham khảo Kế hoạch 287/KH-UBND năm 2021 về xây dựng văn hóa ứng xử trên không gian mạng của thành phố Hà Nội giai đoạn 2021-2025 và các văn bản pháp luật hiện hành, từ đó xây dựng quy chế phù hợp với đặc thù của trường. Trong quá trình xây dựng và ban hành các quy định, quy chế, nhà trường cần tuân thủ các quy định pháp luật hiện hành liên quan, đồng thời cụ thể hóa các nội dung quản lý, giám sát một cách phù hợp. Các quy định cần làm rõ những hành vi, thái độ, cách ứng xử được khuyến khích và không khuyến khích trên không gian mạng.

3. KẾT LUẬN

Mạng xã hội ngày nay đã trở thành một phần không thể thiếu trong đời sống và hoạt động học tập của sinh viên, đặc biệt là sinh viên trường Đại học Thủ Đô Hà Nội trong bối cảnh toàn cầu hóa và hiện đại hóa. Mạng xã hội căn bản là một công cụ, phương tiện được tạo ra để kết nối, gắn kết mọi người

trên toàn thế giới, mang lại nhiều tiện ích, tương tác cao và tối đa hóa các chức năng phục vụ nhu cầu giao lưu, chia sẻ thông tin, kiến thức hữu ích. Tuy nhiên, mặt trái của vấn đề là mạng xã hội cũng tiềm ẩn nhiều nguy cơ, hệ lụy tiêu cực nếu sinh viên không có nhận thức đúng đắn và hành vi ứng xử phù hợp.

Văn hóa ứng xử trên mạng của sinh viên chịu tác động và ảnh hưởng bởi nhiều yếu tố như nhận thức và kiến thức của bản thân, môi trường gia đình, nền tảng giáo dục của nhà trường, môi trường xã hội và nhóm bạn bè, đặc điểm tâm lý lứa tuổi, động cơ mục đích sử dụng mạng, cũng như môi trường mạng với nhiều luồng thông tin đa dạng. Để nâng cao văn hóa ứng xử trên không gian mạng cho sinh viên, cần có sự phối hợp đồng bộ từ nhiều phía như gia đình, nhà trường, xã hội và chính bản thân sinh viên. Nhà trường cần tăng cường tuyên truyền, hướng dẫn, định hướng cho sinh viên về văn hóa ứng xử mạng; đưa nội dung này vào chương trình đào tạo. Sinh viên cần tự nâng cao nhận thức, tích cực rèn luyện để trở thành những công dân mạng có văn hóa. Môi trường xã hội cần tạo điều kiện lan tỏa văn hóa tích cực, có cơ chế quản lý phù hợp. Với sự nỗ lực phối hợp của các bên liên quan một không gian mạng lành mạnh, văn minh của Nhà trường sẽ giúp cho văn hóa ứng xử trên không gian mạng của sinh viên ngày càng trở nên phù hợp và chuẩn mực hơn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đào Lê Hòa An (2013). *Nghiên cứu về hành vi sử dụng Facebook của con người – một thách thức cho tâm lý học hiện đại*. Tạp chí Khoa học Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh.
2. Đặng Hoàng Anh (2023). *Giáo dục văn hóa ứng xử trên không gian mạng xã hội cho sinh viên các trường đại học ở Hà Nội hiện nay*. (Luận văn thạc sĩ Chính trị học. Học viện Báo chí và Tuyên truyền).
3. Nguyễn Thị Vân Anh (2014). *Văn hóa ứng xử của giới trẻ trên mạng xã hội Facebook*. (Luận văn thạc sĩ Văn hóa học. Trường Đại học Văn hóa Hà Nội).
4. Hoàng Lê Thùy (2022). *Giáo dục văn hóa ứng xử trên mạng xã hội cho sinh viên trường Cao đẳng Sư phạm Lạng Sơn*. Trường Cao đẳng Sư phạm Lạng Sơn.
5. Pelling. EL. *Lý thuyết về hành vi được lên kế hoạch và áp dụng cho việc sử dụng các trang web mạng xã hội của những người trẻ*.

FACTORS AFFECTING THE CULTURE OF BEHAVIOR IN CYBERSPACE OF STUDENTS OF HANOI METROPOLITAN UNIVERSITY IN THE CURRENT CONTEXT

Abstract: *The culture of students' behavior in the cyberspace is an important issue to be addressed in the current context of increasing influence of digital technology and social media. This study explores factors that influence the online behavior culture of Hanoi Metropolitan University students. The main elements of the study problem are: students' awareness and knowledge; family environment, school education foundations; social environment and peers; psychological characteristics of the age; motivation for the use of social media; and online environment that is not managed. The research results of the article help to better understand the problem and propose solutions to improve the behavior of students in cyberspace, and to help to develop a comprehensive personality in line with school training goals.*

Keywords: *Behavioral culture; Cyberspace; Student; Factors influencing; Ha Noi Metropolitan University.*